

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ В ПОРТУ

NORMATIVE-LEGAL BASES OF CUSTOMS OFFICERS IN THE PORT

Допілка В.О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри морського права
Одеського національного морського університету

Маланіч О.М.,
магістрант
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Одеського національного морського університету

Стаття присвячена висвітленню основних нормативно-правових засад регулювання митного оформлення в порту. Насамперед розкривається сама сутність митного оформлення, його мета як основного елемента забезпечення дотримання чинного митного законодавства України суб'єктами митних відносин у процесі переміщення транспортних засобів, товарів через митний кордон. Розглядаються основні митні процедури, особливості митного контролю на пасажирському і вантажному транспорті, на порядок, форму та процедуру якого впливає й вид транспорту.

Ключові слова: митне оформлення, митні процедури, митний контроль, зона митного контролю, технологічні схеми митного контролю.

Статья посвящена изучению основных нормативно-правовых основ регулирования таможенного оформления в порту. Прежде всего раскрывается сама суть таможенного оформления, его цель как основного элемента обеспечения соблюдения действующего таможенного законодательства Украины субъектами таможенных отношений в процессе перемещения транспортных средств, товаров через таможенную границу. Рассматриваются основные таможенные процедуры, особенности таможенного контроля на пассажирском и грузовом транспорте, на порядок, форму и процедуру которого влияет и вид транспорта.

Ключевые слова: таможенное оформление, таможенные процедуры, таможенный контроль, зона таможенного контроля, технологические схемы таможенного контроля.

An article devoted to the coverage of the basic legal and regulatory framework for the regulation of customs clearance in the port. First of all, the essence of customs clearance itself is revealed, and its purpose as the main element of ensuring compliance with the current customs legislation of Ukraine by subjects of customs relations, in the process of moving vehicles, goods through the customs border. The main customs procedures, peculiarities of customs control on passenger and freight transport, are considered, in order, the form and procedure of which affects the type of transport.

Key words: customs clearance, customs procedures, customs control, customs control zone, technological schemes of customs control.

Постановка проблеми. Україна як морська та транскордонна країна омивається Чорним та Азовським морями і має морський кордон довжиною 1750 км, її територією протікають великі судноплавні ріки – Дніпро та Дунай. Отже, вона має потужний портовий потенціал, що впливає на економіку країни. Зовнішньоекономічна діяльність, передусім зовнішня торгівля, неможливі без переміщення через митний кордон країни юридичними і фізичними особами товарів і транспортних засобів. За такого переміщення товари і транспортні засоби підлягають митному оформленню в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Стан опрацювання. Митне оформлення – виконання митним органом дій (процедур), пов'язаних із закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів. Над цією темою працювали такі науковці, як: С.В. Додін, Л.В. Валуєва, А.В. Ковбан, Д.В. Приймак, В.В. Прокопенко. Також наявні нормативно-правові акти, які вивчають та розкривають сутність та процедуру митного оформлення в порту.

Метою статті є аналіз чинного законодавства, що регулює митне оформлення в порту, його поняття та структури.

Виклад основного матеріалу. На думку фахівця С.В. Додіна, митне оформлення як інститут митного права розглядається як сукупність положень, які закріплюють порядок здійснення митними органами, декларантами й іншими особами митних операцій із метою визначення митного режиму (іншої митної процедури) для товарів і транспортних засобів або завершення його дії [1].

Головним нормативно-правовим актом, що регулює митну діяльність у державі, є Митний кодекс України.

Митне оформлення визначено як виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення [2].

Водночас митне оформлення можна розглядати як обов'язок осіб, що переміщують товари, пройти певну процедуру, як послідовні дії митних органів щодо легалізації переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Якщо звернутися до «Типової технологічної схеми здійснення митного контролю одних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон», то митне оформлення там визначається як сукупність дій, пов'язаних із пропусканням в Україну або за її межі товарів, які переміщуються через митну територію України. Зазначені елементи передбачають проходження відповідних митних процедур [3].

Митні процедури зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України, сукупністю митних формальностей та порядком їх виконання.

Застосування митними органами до товарів та предметів установлених законодавством митних процедур забезпечує здійснення їх митного контролю й митного оформлення. Прикладом таких процедур є: контроль за дотриманням порядку переміщення товарів, їх огляд, оформлення документів, перевірка правильності заповнення вантажної митної декларації, нарахування митних податків, які підлягають сплаті, проведення інших дій. Із цього положення випливає, що митне оформлення та митний контроль є елементами одного цілого, впливають одне з одного та пов'язані між собою. Адже подання до митного органу вантажної митної декларації, а також пакета документів приводить до їх перевірки, а також догляду товарів

і транспортних засобів. Без процедур митного контролю процес митного оформлення мав би сумнівні юридичні наслідки. А метою митного оформлення є розміщення товарів і транспортних засобів у визначений митний режим [4, с. 170–171].

Оскільки митне оформлення здійснюється на підставі закону, окрім Митного кодексу України, митне оформлення врегульовано наказом Міністерства фінансів України про порядок виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті, «Типовою технологічною схемою здійснення митного контролю одних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон». Процедура митного оформлення із часом стала уніфікованою.

Оскільки митний контроль є безпосереднім складником митного оформлення, варто більш детально його розглянути.

Так, у своїй праці Р.Б. Шишка виокремлює як загальні, так і спеціальні риси митного контролю на транспорті, зумовлені морською та річковою інфраструктурою, специфікою судноплавства. Це пояснюється необхідністю перевірки самих транспортних засобів на відповідність їх установленим вимогам. Інакше кажучи, треба перевірити їхню «чистоту» на предмет можливості їх використання для контрабанди. Водночас на одних видах транспорту така можливість менша, на інших – більша [5, с. 77–84].

Митний кодекс України регулює особливості митного контролю на морському та річковому транспорті. Митні органи здійснюють митні процедури в зонах митного контролю на території морських та річкових портів, а також в акваторії портів, відкритих для міжнародних перевезень. Перелік таких портів визначається Кабінетом Міністрів України. Зони митного контролю в морських та річкових портах розташовуються в межах, відведених керівництвом цих портів, територій та акваторій. Зона митного контролю – визначене митними органами в пунктах пропуску через митний кордон України або в інших місцях митної території України місце, у межах якого митні органи здійснюють митні процедури. Безумовно, у пунктах пропуску зони митного контролю створюються відповідним митним органом за погодженням з адміністрацією порту й органом охорони державного кордону і встановлюються: у залах митного огляду, на судах під час здійснення митних процедур, у контейнерних терміналах та інших місцях, визначених у портах. Межі таких зон визначаються митним органом за погодженням з органом охорони державного кордону й адміністрацією морських чи річкових портів.

Митний контроль та митне оформлення суден закордонного плавання здійснюється цілодобово в порядку їх прибуття та замовлення комісії. Для цього адміністрація (капітан або морський агент) порту надає митниці інформацію про судно закордонного плавання, які мають прибути в порт, не менше ніж за дві години до прибуття чи відбуття судна.

Оформлення суден закордонного плавання здійснюється комісією, яка складається із представників прикордонних військ, митниці, морського агента або інших представників адміністрації порту, а в передбачених законодавством випадках – інших контрольних служб (санітарно-епідеміологічної, з карантину рослин, ветеринарної медицини, екологічного контролю тощо). Така комісія скликається за заявою адміністрації порту або морського агента, які забезпечують доставку членів комісії на судно, що прибуло із-за кордону. Митний контроль і митне оформлення таких суден здійснюється після проведення прикордонного контролю, а суден, які вибувають за кордон, – до початку прикордонного контролю.

Судно закордонного плавання протягом усього часу стоянки в порту перебуває під митним контролем. Митний орган має право в цей період здійснювати огляд і пе-

реогляд судна, пломбування й опечатування його окремих трюмів і приміщень, де розміщені товари, підстави для ввезення яких на митну територію України та вивезення за межі митної території України чи транзит через територію України відсутні.

У ст. 208 Митного кодексу передбачено, що залежно від водотонажності і призначення суден закордонного плавання їх митне оформлення проводиться в термін, який визначається начальником митного органу за погодженням із начальником відповідного органу охорони Державного кордону України й іншими контрольними службами.

Митне оформлення суден закордонного плавання здійснюється цілодобово в порядку їх прибуття.

Митне оформлення суден закордонного плавання здійснюється цілодобово в такій черговості:

- 1) аварійні судна;
- 2) пасажирські судна;
- 3) вантажно-пасажирські судна;
- 4) лінійні судна;
- 5) танкерні судна;
- 6) інші судна в порядку їх прибуття.

Якщо судно закордонного плавання внаслідок аварії, стихійного лиха або інших обставин, що мають характер непереборної сили, не може досягти одного з місць здійснення митного контролю на митній території України, вивантаження з нього товарів допускається в місцях, де немає митних органів. У таких випадках капітан судна повинен вжити всіх необхідних заходів для забезпечення зберігання цих товарів та пред'явлення їх найближчому митному органу.

Вивантаження товарів із суден закордонного плавання та завантаження товарів на зазначені судна здійснюються з дозволу митного органу та під його контролем згідно з товаросупровідними документами, передбаченими законодавством України. Остаточний випуск товарів, що перевозяться в міжнародному водному сполученні, здійснюється на підставі оформлених митних декларацій.

Судно закордонного плавання, яке заходить у відкритий для міжнародних водних перевезень порт для поповнення запасів води, палива, продовольства, проведення термінових ремонтних робіт на термін до двох діб, митному оформленню не підлягає, але перебуває під митним контролем до його відправлення. Товари, які завантажуються на це судно, підлягають митному оформленню на загальних підставах.

Українські судна, які здійснюють каботажні перевезення між українськими портами, перебувають під митним контролем протягом усього часу стоянки в портах. Митне оформлення таких суден здійснюється за спрощеною процедурою на підставі письмового повідомлення капітана судна про те, що судно під час рейсу не заходило в іноземні порти і не причалювало до суден закордонного плавання, або що наступним рейсом не передбачається заходження до іноземних портів та контакти із суднами закордонного плавання. За спрощеною процедурою здійснюється і митне оформлення рибної продукції, виробленої українськими судами в межах Азово-Чорноморського басейну. Якщо судно під час рейсу з будь-якої причини заходило в територіальні води іноземної держави або причалювало до суден закордонного плавання, воно підлягає митному контролю на загальних підставах.

Митне оформлення придбаного або побудованого резидентом за межами митної території України судна здійснюється після набуття резидентом права власності на таке судно в режимі імпорту під час його першого заходження в один з українських портів.

Митне оформлення придбаного нерезидентом на митній території України судна здійснюється в режимі експорту, якщо таке судно вивозиться за межі митної території України, або в режимі тимчасового ввезення, якщо таке судно використовується на митній території України.

Органи управління портом не дозволяють капітанові судна закордонного плавання виходити з акваторії порту без позначки митного органу на відповідному судовому документі.

Товари, що переміщуються через борти іноземних військових кораблів на митну територію України або у зворотному напрямку, підлягають митному контролю та митному оформленню.

Початком митного контролю є фактичне перетинання митного кордону України. Йому має передувати повідомлення митних органів України про намір ввезти на митну територію України товари і транспортні засоби. Якщо це рейсові перевезення, то час прибуття (відбуття) визначається розкладом руху. У разі чартерних рейсів обов'язок сповіщати про прибуття покладається на власників компанії, орендатора й капітана судна.

Після прибуття вітчизняних чи іноземних суден у територіальні води України вони вважаються такими, що перебувають під митним контролем. Митний контроль починається з моменту перетину судна разом з особами та товарами, які на ньому перебувають, митного кордону України, і закінчується оформленням митних документів на випуск товарів і транспортних засобів.

Митні, прикордонні, фітосанітарні, ветеринарні й інші служби, що дислокуються на кордоні, здійснюють свою діяльність у режимі роботи міжнародних морських і річкових портів. Митне оформлення може бути завершене тільки після закінчення контролю вищепереліченими органами.

Процес оформлення товарів і транспортних засобів портовими, митними, прикордонними й іншими органами організується на основі взаємно погоджених технологічних схем оформлення, контролю й оброблення суден, перевезених на них вантажів і пасажирів. Технологічні схеми митного й іншого видів контролю – це документи, що відображають процедуру митно-прикордонного оформлення всіма службами, які взаємодіють із митними органами для досягнення мети, здійснюють її у відведений час відповідно до поставлених перед ними завдань. Технологічні схеми митного оформлення розробляються залежно від виду судна, товарів та їхньої приналежності, мети ввезення:

- а) торгові, пасажирські, рибальські, рибопромислові вітчизняні й іноземні судна закордонного плавання – після прибуття і вибуття (після приходу і відходу);
- б) оброблення, контроль і оформлення експортно-імпорتنних товарів;
- в) контроль і оформлення фізичних осіб і товарів, які ними перевозяться.

Відповідно до конкретних умов пасажирського чи вантажного порту розробляються схеми митного оформлення експортно-імпорتنних товарів (у контейнерах; наливних, наваловальних, сипучих вантажів). Необхідність розроблення різних технологічних схем зумовлена особливостями оформлення документів у процесі митного оформлення і контролю в конкретному прикордонному порту.

Попередні й основні операції митного оформлення, а також проведення митного контролю товарів для вільного обігу і суден закордонного плавання в портах і портових пунктах України (за винятком товарів і транспортних засобів, переміщуваних фізичними особами, не призначених для виробничої чи іншої комерційної діяльності) та їх випуск здійснюються в місцях розташування (у портах) відділів оформлення посадовими особами митних органів, що є співпрацівниками цих відділів. Митному контролю підлягають усі судна закордонного плавання, за винятком військових кораблів військово-морського флоту і прикордонного війська.

Для оформлення і контролю формуються змішані прикордонні комісії із представників зацікавлених відомств. Процедура роботи прикордонних комісій з оформлення

пасажирських і торгових суден має свої особливості. Судна, що здійснюють чартерні рейси з туристами на борту, виходять у рейс за погодженими з туристичними агентствами планами. Про маршрут руху, час прибуття, тривалість стоянки судна митні й інші компетентні прикордонні органи інформуються адміністрацією порту завчасно, на підставі календарних планів оформлення суден закордонного плавання на «прихід» і «відхід».

Капітан іноземного судна зобов'язаний інформувати порт призначення про час приходу не пізніше ніж за 48 годин.

Правила заходження і перебування в портах (на рейдах), провадження вантажних і пасажирських операцій, зв'язку суден із берегом, сходження на берег членів екіпажа і пасажирів, відвідування судна особами, що не є членами його екіпажу, інші правила, пов'язані із заходженням у порти і на рейди та перебуванням у них, установлюються Законом України «Про державний кордон», а також Митним кодексом України, Кодексом торговельного мореплавання й іншими законами України. Як уже зазначалося вище, іноземні невійськові судна, що прибувають у порти України, повідомляють завчасно адміністрацію (владу) порту призначення про час свого прибуття.

Невійськові судна іноземних держав, які встановили для українських суден дозвільний порядок заходження у свої порти, заходять у порти, на рейди в порти України після отримання дозволу на це від компетентних органів України на принципах взаємності. Іноземні військові кораблі заходять у внутрішні води і порти України з попереднього дозволу уряду України.

Митні органи, що організують службу в морських, річкових портах, використовують для забезпечення надійної охорони митного кордону комплекс сил і засобів: особовий склад, службових тварин, режимні заходи.

Привозити вантажі на територію порту дозволяється тільки на підставі ордера на вантаж чи накладної. Неприйняті вантажі вивозяться з порту за документами їх увезення, але із зазначенням посадовими особами причини повернення вантажу. Вивезення з території порту імпоротної продукції рослинного походження здійснюється тільки за наявності сертифікатів, виданих державною інспекцією.

Багаж пасажирів суден закордонного плавання й іноземних моряків виноситься (вивозиться) з порту тільки після проходження процедури митного оформлення і контролю та з письмового дозволу митниці.

Митне оформлення пасажирських суден здійснюється зазвичай біля пасажирських причалів морського пасажирського вокзалу. У разі неможливості заходу пасажирських суден великої вантажо- і пасажиромісткості в порт і неможливості їх митного контролю, оформлення через недостатню глибину причалів для підходу цих суден, їх оформлення провадиться на внутрішньому і зовнішньому рейдах.

Пасажирські судна великої пасажиромісткості проходять митне оформлення після оформлення їхніх пасажирів, команди судна, а самі судна піддаються обов'язковому митно-прикордонному огляду комплексними нарядами зі співробітників митниць, прикордонників і членів команди судна.

Судна закордонного плавання, що прибули в порт для вивантаження чи приймання вантажу, а також з інших причин, підлягають митно-прикордонному контролю протягом усього часу стоянки судна в порту. Іноземні судна і судна закордонного плавання, які належать Україні, у період стоянки в порту і перед відходом із порту, за рішенням начальника митниці можуть доглядатися з метою виявлення порушників кордону, порушення митних правил, предметів, заборонених до вивезення. У зв'язку із цим їх огляд проводиться спільними нарядами митниці та прикордонників.

Після закінчення митного контролю та митного оформлення судна в справах митниці залишаються: генеральна декларація; митні декларації українських членів екіпажу судна; загальна митна декларація; вантажна декларація; список суднових запасів; зобов'язання капітана українського судна про незнесення із судна запасів споживання, закуплених за кордоном; вантажні документи; суднова роль; довідка капітана судна про наявність на борту судна наркотичних засобів, зброї та боєприпасів; інші документи в разі потреби [6, с. 157–164]

Висновки. У підсумку можна зазначити, що митне оформлення варто розглядати і як сукупність дій митних органів, і як сукупність організаційних та технічних

заходів, пов'язаних із закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів та порядку їх переміщення через митний кордон. Митне оформлення є обов'язковою вимогою для правильної та безперешкодної реалізації прав як фізичних, так і юридичних осіб на ввезення до України та вивезення з України товарів і транспортних засобів. Крім того, у зв'язку зі збільшенням міжнародних пасажирських перевезень, яке безпосередньо позначилося на діяльності органів митної служби як України, так і всього світу, постає необхідність у подальшому спрощенні митного оформлення та можливості його виконання не тільки в портах, а й у прилеглий зоні України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Додін Є.В. Митні формальності на морському і річковому транспорті: навч. посібн. Львів: ТзОВ «Галицька видавнича спілка», 2012. 104 с.
2. Митний кодекс України: Закон від 13 березня 2012 р. № 4495-VI, станом на 4 жовтня 2018 р. Відомості Верховної Ради України. 2012. № № 44–48. Ст. 552.
3. Типова технологічна схема здійснення митного контролю водних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон від 21 травня 2012 р. № 451.
4. Митне право України: навч. посібник / кол. авторів: В.В. Ченцов, С.В. Кувакін, А.В. Мазур та ін.; за заг. ред. В.В. Ченцова, Д.В. Приймаченка. 3 вид. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. 328 с.
5. Шишка Р.Б. Митне право України: підр. К., 2008. 320 с.
6. Митна справа: підручн. / А.А. Дубініна, С.В. Сорокіна, О.І. Зельніченко. К.: Центр учбової літератури, 2010. 320 с.
7. Задорожна А.Ю. Митний контроль в аспекті виконання митних формальностей. Науково-практична інтернет-конференція. 14 травня 2013 р. Секція № 2. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=520%3A090513-23&catid=67%3A2-0513&Itemid=83&lang=ru.

УДК 341

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ НА МОРІ

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF COUNTERACTION TO ILLEGAL MIGRATION AT SEA

Дюльгер Г.С.,
магістрант кафедри морського права
Навчально-наукового морського гуманітарного інституту
Одеського національного морського університету

У статті проаналізовано проблеми, які глобалізуються та стосуються нелегальної міграції. Проаналізовано міжнародно-правове регулювання вирішення зазначених проблем. Розглянуто деякі міжнародно-правові акти регулювання протидії нелегальній міграції на морі.

Ключові слова: транснаціональна організована злочинність, нелегальна міграція на морі, протидія нелегальній міграції, міжнародно-правове регулювання.

В статье проанализированы проблемы, которые глобализируются и касаются нелегальной миграции. Проанализировано международно-правовое регулирование решения указанных проблем. Рассмотрены некоторые международно-правовые акты регулирования противодействия нелегальной миграции на море.

Ключевые слова: транснациональная организованная преступность, нелегальная миграция на море, противодействие нелегальной миграции, международно-правовое регулирование.

The article analyzes the problems that are globalized and promote illegal migration. The international legal regulation of counteraction to the problems that promote illegal migration is analyzed. Some international legal acts regulating counteraction to illegal migration at sea are considered.

Key words: transnational organized crime, illegal migration at sea, stowaways, countering illegal migration, international legal regulation.

Постановка проблеми. На сучасному етапі актуальне питання міжнародно-правового регулювання протидії нелегальній міграції. Нелегальна міграція є одним з актуальних негативних соціальних явищ сучасного суспільства, яке цікавить міжнародне співтовариство та потребує міжнародно-правового регулювання. Складність проблеми зумовлюється кількістю нелегалів та їхнім прагненням будь-якою ціною покращити рівень свого життя та життя своєї сім'ї. Для ефективної боротьби з нелегальною міграцією варто визначити проблеми, які її спричиняють.

Стан опрацювання. У своїх роботах А.М. Черняк, С.М. Гусаров, Д.С. Мельник, Л.І. Щербина, В.І. Олефір, Ю.І. Римаренко й інші вивчали проблеми, пов'язані з нелегальною міграцією.

Мета статті – визначити правові проблеми, які зумовлюють нелегальну міграцію, проаналізувати міжнародно-правове регулювання протидії нелегальній міграції.

Виклад основного матеріалу. Наявність проблем і потребу в міжнародно-правовому регулюванні підкреслює Н.Л. Побулавець. У своїй роботі автор визначає, що